

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Г. КОРОЛЕНКА**

*Для участі в щорічному конкурсі
студентських наукових робіт
«Від студентського самоврядування –
до самоврядування громад»*

**Координаційні ради у формуванні лідерства в
системі учнівського самоврядування**

Автор:

магістрантка природничого
факультету,
вчитель біології Нижньомлинської
ЗОШ І-ІІІ ступенів

Козак Наталія Григорівна

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук,
професор,
завідувач кафедри педагогічної
майстерності та менеджменту,
декан природничого факультету,
Заслужений працівник освіти
України

Гриньова Марина Вікторівна

Полтава, 2010

Зміст

<u>ВСТУП.....</u>	<u>4</u>
<u>Розділ I. Поняття лідерства.....</u>	<u>9</u>
<u>1.1. Теорії лідерства.....</u>	<u>11</u>
<u>1.2. Лідерство як складний соціально-психологічний процес групового розвитку.....</u>	<u>21</u>
<u>Розділ II. Формування лідерських якостей через учнівське самоврядування.....</u>	<u>23</u>
<u>2.1. Учніське самоврядування як один із шляхів формування лідерських якостей.....</u>	<u>23</u>
<u>2.2. Завдання учнівського самоврядування.....</u>	<u>24</u>
<u>2.3. Учніське самоврядування як один із ефективних шляхів побудови громадянського суспільства (із досвіду роботи учнівського самоврядування м. Севастополя).....</u>	<u>25</u>
<u>Розділ III. Роль Координаційних рад у формуванні лідерських якостей учнів.....</u>	<u>29</u>
<u>3.1. Нормативно-правова база Координаційної ради.....</u>	<u>29</u>
<u>3.2. Взаємодія Координаційної ради з міськими й всеукраїнськими організаціями.....</u>	<u>30</u>
<u>3.3. Етапи розвитку «Школи ефективних лідерів».....</u>	<u>33</u>
<u>Висновки.....</u>	<u>36</u>
<u>Література.....</u>	<u>38</u>
<u>Додатки.....</u>	<u>43</u>

ВСТУП

Актуальність дослідження. Соціальні зміни, що так стрімко відбуваються в Україні сприяють зміні масового колективного мислення на індивідуальне, яке передбачає самостійність і відповідальність людини за свої стосунки з іншими, активну життєву позицію, адаптацію до життя в новому соціумі. Усе це потребує адекватної самооцінки, високої соціальної пластичності, володіння навичками ефективних комунікацій. У нових соціальних умовах поступово відновлюються та створюються нові недержавні громадські організації: профспілкові, некомерційні, молодіжні, дитячі тощо.

Це вимагає формування нового покоління лідерів, яке здатне бути зразком адаптивної поведінки, уміння приймати виважені і мудрі рішення, створювати атмосферу взаємоповаги, творчості, креативності і взаєморозуміння в колективах. Лідери повинні організовувати і направляти роботу в колективі таким чином, щоб у кінцевому результаті відчувати свою значимість у отриманні ефективного результату. Ще древній китайський філософ Лао-Цзи писав: «Лідер діє найкращим чином тоді, коли люди ледве усвідомлюють, що він існує ... Коли ... робота буде виконана, .. мета досягнута, всі вони скажуть: «Ми зробили це самі»»[16].

Аналіз психолого-педагогічної вітчизняної і зарубіжної літератури з проблем лідерства засвідчив, що це питання є актуальним і викликає інтерес, як науковців, так і практиків.

Насамперед, з одного боку, доцільно відмітити роботи з опису життєдіяльності видатних особистостей історичного плану від Геродота, Фукідида, Тацита, Плутарха до сьогодення. З іншого боку, різні аспекти лідерства розглядались в контексті пізнання природи і сутності політичної та державної влади, стосунків політиків і суспільства, держави і особистості починаючи з діалогів Платона і Аристотеля, праць Ніколо Макіавеллі, Т.Гоббса, Канта, Гегеля, інших філософів аж до сучасних вчених, як Н.К.Михайловский, М.М.Ковалевский, Г.Тард, Г.Лебон, Г.В.Плеханов,

Н.А.Бердяев, П.А.Сорокин, М.Острогорский, Е.С.Кузьмин, Б.Д. Парыгин, Л.Я. Уманський, М.Вебер, Р.Михельс, З.Фрейд, Г.Лассвелл, Г. Зан, Г. Вулф, Р. Крачфілд, Д. Креч, Г. Романс тощо.

Проте, кожен дослідник виокремлює лише один з аспектів лідерства. Так, Б.Д.Паригін трактує лідерство як один з процесів організації та управління малої соціальної групи, який сприяє досягненню групових цілей в оптимальний термін і з оптимальним ефектом. Інші науковці (Н.І.Алексєєва, С.А.Багреців, І.Д.Бех, Дж.Террі) визначають лідерство як вплив на групу, що спонукає її членів до досягнення спільної мети. І.Валер, Ф.Массарик, Р.Таннекебаром розглядають лідерство як міжособистісну взаємодію, яка виявляється в конкретній ситуації за допомогою комунікативного процесу і спрямована на досягнення цілей. О.М.Зайцева, Р.Л.Кричевський під лідерством розуміють явище активного провідного впливу особистості – члена групи – на групу в цілому в напрямку виконання групових завдань. На підставі аналізу різних підходів Р.Стогдилл виявив, що в усіх випадках лідерство розглядається або як фокус групових процесів, або як мистецтво дійти згоди, або з точки зору ролі диференціації в позиціях влади.

Сучасні дослідження проблеми лідерства доводять, що лідером стає людина, яка наділена лідерськими якостями, або має лідерський потенціал, що може реалізуватись у відповідних ситуаціях, але ні в науковій та методичній літературі в достатній мірі не розроблені технології формування лідерських якостей в системі учнівського самоврядування. Отже, з одного боку, недостатня розробленість проблем лідерства, а з іншого – розкриття нових можливостей, важливе соціальне і практичне значення проблеми формування лідерських якостей старшокласників в системі учнівського самоврядування й зумовили вибір теми нашого дослідження “ Координаційні ради у формуванні лідерства в системі учнівського самоврядування”.

Складні процеси соціальних трансформацій в сучасній Україні актуалізують цілу низку теоретичних та методологічних проблем, пов'язаних з подальшим розвитком громадського руху. Справедливо, останні декілька років в

Україні сміливо можна назвати часом трансформацій, які не оминули учнівську молодь. Чисельні існуючі об'єднання довели свою неспроможність реально відстоювати права учнів. Відтак утворилася реальна прірва, реальний розрив між окремими молодіжними об'єднаннями, які стрімко втрачають свою популярність і безпосередній зв'язок із молоддю. Тому питання створення дієвих молодіжних громадських об'єднань є надзвичайно важливим.

Мета дослідження – виявлення особливостей та умов ефективного формування лідерських якостей старшокласників в в системі учнівського самоврядування.

Завдання дослідження:

- Узагальнити попередні дослідження, обґрунтувати та конкретизувати сутність понять “лідер” і “лідерство”.
- Виявити особливості формування лідерських якостей особистості старшокласників в в системі учнівського самоврядування.
- Визначити педагогічні умови, за яких ефективно формуються лідерські якості старшокласників.
- Дослідити й експериментально апробувати технологію формування лідерських якостей старшокласників у загальноосвітній школі та впровадити її у виховний процес («Школа ефективних лідерів»); створити методологічну основу для функціонування обласної Координаційної ради учнівського самоврядування.

Об'єкт дослідження – процес особистісно орієнтованого виховання старшокласників в в системі учнівського самоврядування загальноосвітніх навчальних закладів.

Предмет дослідження – формування лідерських якостей старшокласників в в системі учнівського самоврядування загальноосвітніх навчальних закладів.

Гіпотеза дослідження – процес формування лідерських якостей в в системі учнівського самоврядування загальноосвітніх навчальних закладів

буде ефективнішим, якщо створити чітку структуру учнівського самоврядування на всіх рівнях та реалізувати відповідну технологію, що передбачає наявність таких педагогічних умов: урахування особливостей і розвиток мотивації лідерства старшокласників; забезпечення цілеспрямованого розвитку лідерських якостей старшокласників шляхом організації учнівського колективу, самоврядування та школи лідерів; створення стимулювального і розвивального середовища, використовуючи інтерактивні форми роботи (диспути, тренінги, рольові ігри тощо); створення гуманних відносин суб'єктів виховання.

Методологічними засадами дослідження виступили основні положення щодо розвитку особистості в Україні, викладені в Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті, Державній національній програмі “Освіта” (Україна XXI століття), Законі України “Про виховання дітей та молоді”, Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні.

Теоретичними джерелами дослідження стали наукові праці з теорії виховання (І.Д.Бех, Н.П.Волков, І.П.Іванов, С.Г.Карпенчук, А.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський та ін.), психологічні теорії особистості (Л.С.Виготський, А.Маслоу, К.К.Платонов тощо). У роботі враховано результати теоретичних та експериментальних досліджень проблем лідерства та керівництва (І.П.Волков, Н.С.Жеребова, Р.Л.Кричевський, Б.П.Паригін, М.С. Балунів, Н.В. Белякова, Т.Е. Вежевич, І.В. Дригіна, Е.Є. Лук'янчиков, Т.В. Махіна, Н.І. Юртаєва та ін.), здобутки експериментальних досліджень вікових особливостей старшокласників та їх міжособистісних стосунків (Л.А.Головей, І.С.Кон, А.Г.Ковальов, І.С.Полянський, А.С. Калюжний, Я.І. Подоляк, М.І. Рожков та ін.).

Для розв'язання окремих завдань, досягнення мети, перевірки гіпотези дослідження використано комплекс взаємодоповнюючих **методів дослідження**, зокрема: теоретичні – аналіз філософської, психологічної і педагогічної літератури вітчизняних та зарубіжних авторів з досліджуваної

проблеми, вивчення й узагальнення теоретичних і дослідних даних, вивчення й аналіз досвіду роботи загальноосвітніх шкіл; емпіричні – анкетування старшокласників і вчителів, самооцінювання для виявлення рівнів сформованості ознак лідерства, спостереження, індивідуальні та групові бесіди, тестування, моделювання, моделювання педагогічних ситуацій; педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний); статистичні методи (вимір, підрахунки середнього арифметичного, порівняльний аналіз, кореляційний аналіз, побудова схем і таблиць) використовувалися з метою якісної та кількісної обробки результатів дослідження.

Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі гімназії № 30 м. Полтави та Нижньомлинської ЗОШ Полтавського р-ну. Дослідженням було охоплено понад 540 учнів 9-11 класів.

Наукова новизна і теоретична значущість дослідження полягає в тому, вперше визначено педагогічні умови, що сприяють формуванню лідерських якостей старшокласників; розроблено, науково обґрунтовано й експериментально перевірено технологію формування лідерських якостей старшокласників в особистісно орієнтованому виховному процесі загальноосвітньої школи; визначено критерії, їх ознаки та рівні сформованості лідерських якостей старшокласників; уточнено сутність понять “лідер” і “лідерство”; розроблено структуру обласної. Подальшого розвитку дістали оновлені підходи до формування лідерських якостей старшокласників в особистісно орієнтованому виховному процесі загальноосвітньої школи.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що адаптовано до місцевих умов структуру обласного органу учнівського самоуправління; апробовано і програму «Школи ефективних лідерів» в пілотних навчальних закладах області.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Нижньомлинської ЗОШ I-III ступеня Полтавського р-ну та гімназії №30 м.Полтави.

Достовірність результатів дослідження забезпечено методологічною, теоретичною обґрунтованістю його вихідних даних; аргументованістю теоретичних висновків, які покладено в основу розробки технології дослідження та визначення провідних ідей; використанням комплексу взаємопов'язаних методів, адекватних об'єкту, предмету, меті і завданням дослідження; поєднанням кількісного та якісного аналізу одержаних результатів дослідження й використанням методів математичної статистики.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки, рекомендації, результати дослідження доповідалися на Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Виховання особистісних якостей майбутніх фахівців у системі студентського самоврядування» (м.Полтава, 24-25 квітня 2009 р.). Результати дослідження відображено в збірнику в збірнику Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Виховання особистісних якостей майбутніх фахівців у системі студентського самоврядування», Полтава, 24-25 квітня 2009 р.: матеріали / За заг. ред. проф. М.В. Гриньової / Міністерство освіти і науки України, Полтавська міська рада, Полт. держ. пед. ун-т ім. В.Г. Короленка. – Полтава, 2009. – 238 с.

Структура дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дослідження 40 сторінок. У тексті вміщено 1 таблиця, 2 схеми. Додатки викладено на 25 сторінках. У науковій роботі використано 69 наукових джерел.

Розділ І. Поняття лідерства

Лідер (від англ. leader той, хто веде, перший, що йде попереду) — той, хто веде; голова, вождь.

Формальне лідерство — процес впливу на людей з позиції займаючої посади;

Неформальне лідерство — процес впливу на людей за допомогою своїх здібностей, вміння чи інших якостей.

Лідерство (англ. Leadership) — реалізація організаційного керівництва, яка реалізується топ-менеджментом. Лідерство охоплює (але не обмежується тільки цим) розробку бачення, планування, прийняття рішень, мотивування, організацію, розвиток, наділення повноваженнями і спрямування діяльності людей на досягнення конкретних цілей.

Органи самоврядування – це група лідерів, що координує процес самоврядування.

Форми самоврядування – рада, парламент, комітет, міністерство, республіка й так далі.

Громада – автономна соціальна підструктура, об'єднана перманентною загальною діяльністю. За формою діяльності розрізняють: виробничі, конфесійні, національні й комунальні (територіальні, міські) громади. За іншим визначенням, громада – територіальна спільнота людей, об'єднаних адміністративними, економічними, екологічними, культурними, релігійними та іншими зв'язками. Як правило, громада усвідомлює наявність певних ознак або інтересів, які виокремлюють її з-поміж ширшого загалу [5].

Делегат Координаційної ради учнівського самоврядування– член учнівської громади, обраний у ході виборів до Координаційної ради учнівського самоврядування, та уповноважений представляти її інтереси [8].

Координаційна рада учнівського самоврядування – структура, що утворюється для координації роботи виконавчої влади та інших суб'єктів за окремими напрямками діяльності [7].

Самоврядування – у найзагальнішому розумінні – автономне функціонування будь-якої організаційної системи (підсистеми), прийняття нею рішень з внутрішніх проблем. Той чи інший ступінь самоврядування властивий підприємствам, установам, поселенням та інше У вузькому.– процес організації життєдіяльності колективу самим колективом.

Учнівське самоврядування – це форма організації діяльності учнів і студентів, що сприяє максимальному виявленню і реалізації їх творчих здібностей, формуванню моральних та професійних якостей,

відповідальності за результати своєї життєдіяльності. Діяльність органів учнівського самоврядування спрямована на захист прав та інтересів осіб, які навчаються, вдосконалення навчально-виховного процесу, підвищення якості навчання, виховання культури учнів і студентів, збільшення соціальної активності та відповідальності молоді [15].

1.1. Теорії лідерства

Сучасний світ потребує від людини швидкого темпу життя. Майбутнє нашої країни залежить тільки від молодого потенціалу, зусиль, інтересів, знань молодіжної еліти.

В сучасних умовах розбудови і оновлення всіх сфер суспільного життя в Україні особливо актуальною стає проблема лідерства, адже суспільство потребує лідерів, які здатні об'єднати навколо себе людей для досягнення поставленої мети і створити сприятливіші умови для подальшого його розвитку. Україна наздоганяє весь прогресивний світ і вже зараз без лідерських навичок не можливо уявити сучасне резюме. Яскрава особистість, харизма, вміння організовувати людей, чітко розуміти і висловлювати свої думки, захоплювати своїми ідеями оточуючих, нести відповідальність за свої дії, – це лише невелика частина того, що розуміється під словом “лідер”.

У країнах, де багато таких людей швидко досягає успіху – лідерство не буває егоцентричним, воно несе тягар високої соціальної відповідальності. Лідерів можна назвати “зрячими” людьми, – вони бачать проблеми й намагаються хоч трохи змінити світ. Такі людські риси – це ідеал справжнього лідера. На жаль, історія знає немало прикладів психічно невірноважених людей з яскравими лідерськими здібностями, які забрали з собою в прірву цілі нації. Гітлер, Сталін, Цицерон, Цезар, – ці люди були геніями, але чи зробили вони світ навколо себе кращим?

Лідер у перекладі з англійської означає ведучий. Термін „лідер”, за даними Оксфордського словника, з'явився приблизно у 1300 р., однак, багато фахівців, серед яких Р.М. Стогдилл, заявляють, що це поняття не могло

з'явитися раніше 1800 р. Одне з перших визначень лідерства дав Ч.Х. Кулі у 1902 р. На його думку, лідер – це фокус групових процесів. У 1906 р. Мемфорд, а в 1911 р. М. Блекнер запропонували інше визначення лідерства: це – централізація зусиль в одній особистості як виявлення влади всіх. У 1924 р. американський соціолог Л.Л. Бернад дає таке трактування лідерства: лідер фокусує увагу і реалізує енергію групи в заданому напрямку. Кількість визначень лідера і лідерства як соціального явища постійно зростала. У вітчизняній соціології лідер – це член групи, здатний очолити, показати приклад, організувати виконання завдання і визнаний у цій ролі більшістю членів групи. Лідер відіграє центральну роль в організації спільної діяльності групи, до якої він належить, і регулює міжособистісні відносини. Таким чином, лідер є центром збігання інтересів групи. Лідерство як соціальне явище у колишньому СРСР вважалося цілком внутрішньогруповим. Таке розуміння лідерства було зумовлене не стільки теоретичними позиціями різних дослідників, скільки ідеологічними і політичними замовленнями та заборонами недавнього минулого, коли не можна було навіть теоретично припустити, що керівники партії і держави – не лідери.

Проблеми лідерства є ключовими для досягнення ефективності. З одного боку, лідерство розглядається як наявність певного набору якостей, що приписуються тим, хто успішно робить вплив або впливає на інших, з іншою, лідерство – це процес переважно не силової дії у напрямі досягнення групою або організацією своїх цілей. Лідерство є специфічний тип управлінської взаємодії, заснований на найбільш ефективному поєднанні різних джерел влади і направлений на спонуку людей до досягнення загальної мети.

Лідерство як тип відносин управління відмінно від власне управління і будується більше на відношенні типу «лідер-послідовник», чим «начальник-підлеглий». Не будь-який менеджер використовує лідерство в своїй

поведінці. Продуктивний менеджер не обов'язково є ефективним лідером, і навпаки. Успіх в управлінні не компенсує поганого лідерства.

Підходи до вивчення лідерства розрізняються комбінацією трьох основних змінних, що привертають увагу дослідників до цього дня: лідерські якості, лідерська поведінка і ситуація, в якій діє лідер. Важливу роль при цьому грають характеристики і поведінка послідовників. Кожний з підходів пропонує своє рішення проблеми ефективного лідерства.

Ранні традиційні концепції пропонували визначати ефективне лідерство або якостей лідера, або зразків його поведінки. Ситуативність у цих випадках до уваги не приймалася. Ці концепції врешті решт потонули в нескінченній безлічі виявлених якостей і зразків поведінки, так і не створивши завершеної теорії.

Підходи засновані на ситуативності лідерства, пропонували пояснювати ефективність лідерства через різні ситуаційні змінні, тобто через вплив зовнішніх чинників, не приймаючи при цьому до уваги лідера як особу. Нові концепції спробували об'єднати переваги і досягнення як традиційного, так і ситуаційних підходів. У своїх висновках ці концепції ґрунтуються на аналізі лідерського характеру і його взаємозв'язку з наявною ситуацією.

Нові підходи концентрують свою увагу на здатності лідера створити нове бачення вирішення проблеми і, використовуючи свою харизму, передати її значення послідовникам так, щоб це надихнуло і викликало у них ентузіазм до здійснення дій по досягненню мети.

Визначаючи слово «лідерство» як таке, що співвідносне з суб'єктом керування розвитком, необхідно обумовити більш точні значення, що стоять за ним. Багато дослідників намагалися дати власне тлумачення цьому феноменові, відзначаючи найрізноманітніші грані лідерства. При істотних відмінностях, у характеристиках лідерства існує певна подібність. У «Посібнику з лідерства» Р. Стогділл [60] об'єднав у західній літературі сучасні визначення в різні групи (табл. 1).

Сучасні визначення поняття «лідерство» (за Р.Стогділлом)

№ п/п	Група, зміст визначення	Ключові думки (слова)
1	<p><i>Лідерство як центр групових процесів</i></p> <p>Лідер завжди є ядром групи [31].</p> <p>Лідерство — це перевага одного або декількох індивідів над іншими членами групи, що проявляється в процесі керівництва ними [52]. Лідерство — «концентрація або вираження влади всіх в одній особистості» [23]. На лідера впливають потреби й бажання членів групи. Перетворюючи в певну діяльність енергію людей, лідер задає їй бажаний напрямок [20]. «Спільна діяльність, що об'єднує групу, завжди має дві складові: центр активності (лідер) і індивіди, що діють під впливом цього центра (ведені)» [58]. Лідера не можна відділити від групи, але можна розцінити як такого, який обіймає найвищу позицію в певній сфері [24]. «Через особливе становище в групі він (лідер) є найважливішим засобом визначення групової структури, атмосфери, цілей, ідеології й діяльності» [46].</p>	<p>Усвідомлення важливості внутрішньогрупової структури й групових процесів лідерства. Активна роль лідера. Лідер — особистість у центрі групової активності, визнаний усіма</p>

2	<p><i>Лідерство як вияв особистісних рис</i></p> <p>«Силу особистості окремого індивіда можна точно визначити за ступенем його впливу на інших» [25]. Лідер — це індивід, який увібрав найбільшу кількість бажаних особистісних характеристик [26]. Лідерство — комбінація таких характеристик індивіда, які підштовхують інших до виконання поставленого завдання [69].</p>	Лідерство — однобічний процес впливу
3	<p><i>Лідерство як мистецтво досягнення злагоди</i></p> <p>«Можливість для індивіда (лідера) своєю волею впливати на ведених і досягати покори, поваги, лояльності й співробітництва з їх боку» [51].</p> <p>«Лідерство можна визначити як процес, за допомогою якого хтось досягає підпорядкування поведінки інших у потрібному напрямку» [19]. «Лідерство — це сила моралі, що творить і скеровує» [48], формування, підтримка й скеровування моральної єдності, морального союзу заради досягнення спільних намірів і цілей» [54].</p>	Моральний аспект лідерства
4	<p><i>Лідерство як дія й поведінка</i></p> <p>«Поведінка лідера — це певні дії експериментатора, або те, що</p>	Опис лідерства через поняття «дія» й «поведінка»

	<p>експериментатор вважає за бажане, або будь-яка поведінка взагалі, яку фахівець у певній галузі вважає взірцем лідерської поведінки» [29]. «Лідерство може бути визначене як поведінка індивіда, залученого до керування діяльністю групи» [42]. Лідерська поведінка — це окремі дії, до яких вдається лідер при управлінні групою, зокрема такі дії, як, наприклад, розподіл обов'язків, заохочення або критика окремих членів групи, зацікавленість у їхніх успіхах і допомога [37].</p>	
5	<p><i>Лідерство як інструмент досягнення цілі або результату</i></p> <p>Лідер — це людина, яка має програму і разом із групою прямує до запланованого [45]. Процес створення ситуації, коли різні члени групи, а також лідер, можуть досягти результату з максимальною економією при мінімальній затраті робочого часу [21]. Лідерство — це функціональні відносини, які виникають, коли група висуває лідера з метою контролю за задоволенням її потреб [47]. Лідерство може бути визначене за його ефективним впливом на дії групи, що прагне до спільної мети [30], «як</p>	<p>Лідерство — інструмент, засіб інтеграції інших групових ролей для досягнення єдності дій і здобуття результату</p>

	людський фактор, що згуртовує групу й мотивує її рух до результату» [34].		
6	<p><i>Лідерство як взаємодія</i></p> <p>Лідерство — це соціальний процес, що стимулює, змушує деяких людей іти до старої мети з новою енергією, а до нового результату — з надією [22], як процес однакового або взаємного стимулювання, що контролює і спрямовує енергію людей для досягнення спільної мети [56].</p> <p>Міжособистісні відносини, коли інші працюють не тому, що вони повинні, а тому, що хочуть це робити [49].</p>	Лідерство виростає з активного процесу взаємодії й існує там, де його усвідомлюють і підтримують інші члени групи	
7	<p><i>Лідерство як вміння переконувати</i></p> <p>Лідерство — це управління людьми за допомогою сили переконання й спонукання, а не за допомогою прямої або непрямой погрози чи примусу [65].</p> <p>Лідерство — це мистецтво знання людської природи, мистецтво впливу на людей переконанням і прикладом заради конкретного спрямування їхніх дій. Лідерство не слід плутати з управлінням, яке є мистецтвом примусу, коли різноманітними силовими методами людей змушують дотримуватися певного напрямку [32].</p>	Лідерство як форма переконування, владний інструмент досягнення очікуваного	
8	<i>Лідерство як здійснення впливу</i>	Вплив лідера на	

Процес впливу на діяльність організованої групи в її спробах досягти спільної мети [61], лідером можуть вважати або індивіда, який впливає на інших, або того, хто порівняно з іншими членами групи або організації чинить найважливіший вплив; лідерство як «міжосо-бистісний вплив, що виявляється в певних ситуаціях і спрямований на досягнення конкретної мети» [68]. Лідерство є процесом прямої взаємодії, у результаті якого індивід, звичайно за допомогою мовлення, впливає на поведінку інших, спонукаючи їх до досягнення певного результату [41]. Лідерство дорівнює сфері впливу [28] — «це дії впливу, крім механічного використання рутинних доручень організації». Усі керівники певного рівня мають однакову владу, але вони не використовують її однаково ефективно для того, щоб впливати на своїх підлеглих й організацію в цілому [45]. Спроби індивіда змінити поведінку інших — суть спроби лідерства; якщо при цьому інші дійсно змінюються, то цей процес впливу можна охарактеризувати як успішне лідерство; якщо ці

послідовників, які відіграють пасивну роль усередині організації. Впливає на групові характеристики

	<p>зміни в інших підсилюються, підкріплюються й винагороджуються, то це буде ефективним лідерством [35].</p>	
9	<p><i>Лідерство як відносини влади</i></p> <p>Влада — результат максимального тиску, який лідер чинить на послідовників, мінус максимальний опір, який послідовники чинять у протилежному напрямку. Є п'ять основних видів влади: 1) відносна влада; 2) експертна влада; 3) влада, що заохочує; 4) примусова влада й 5) законодавча влада [35]. Лідер — ініціатор взаємодії, який, даючи стимул послідовникам, установлює свій контроль над ними, змінюючи при цьому їхні первісні наміри [59]. «Коли ціль одного індивіда А полягає в зміні іншого індивіда Б або коли зміна поведінки Б буде вдалою для А, тобто А досягне того, що хотів, тоді спроба А досягти мети буде лідерством» [17].</p> <p>Влада, здійснювана одним або декількома індивідами для того, щоб спонукати членів організації до дій [66].</p>	<p>Лідерство як влада, здійснювана «згори вниз», здатність одного індивіда домінувати над іншими, змушуючи їх робити те, що потрібно для організації.</p> <p>Лідер має формальний статус й управляє груповою діяльністю</p>
10	<p><i>Лідерство як диференціація ролей</i></p> <p>Лідерство — це взаємодія між індивідом і групою або, точніше, між особистістю</p>	<p>Кожен член суспільства займає певне місце в системі соціальних статусів</p>

	<p>й членами групи. Кожен з учасників цієї взаємодії відіграє певну роль, причому ці ролі відрізняються одна від одної. Основою для такої диференціації є процес взаємного впливу: один індивід впливає на інших, а інші індивіди відповідають на цей вплив [39].</p> <p>Лідерство — це особлива роль усередині системи стосунків, що визначається взаємними очікуваннями певних дій лідера й послідовників.</p> <p>Причому до ролі лідера пред'являють більші вимоги, на неї покладають вищі обов'язки, ніж на інші ролі [66]. Члени групи по-різному сприяють досягненню спільної мети. Якщо чиєсь сприяння є особливо необхідним й інші члени групи визнають це, то роль людини може бути визначено як лідерську [53].</p>	
11	<p><i>Лідерство як ініціація або запровадження структури</i></p> <p>Лідерство й керівництво рівнозначні [67]. Природа й ступінь активності самого лідерства змінюються в різних соціальних ситуаціях [55]. За домінуючої активності групи лідерство нібито має тенденцію зникати [38].</p> <p>Лідерство як «ініціювання й підтримка структури очікувань і взаємодій» [63].</p>	<p>Лідерство в процесі структурування взаємин між людьми і їхньою діяльністю</p>

У наведених у *табл.* характеристиках увага зацентрована на різних аспектах лідерства, на особливому компоненті, який вносить лідер. Кожне визначення відкриває лише одну грань природи лідерства. Зафіксовано, що лідерство є центром групового процесу, мистецтвом переконуючої згоди й феноменом влади й ініціювання структури. З'ясовано, що лідерство — це функція, пов'язана з позицією, виконанням ролі, з поведінкою і структуруванням очікувань. Для управління розвитком лідеру бажано розкрити процес мінливості, трансформації певних якостей. Спочатку було виявлено особистісні якості, що зумовлюють лідерство [60]: інтелект, активність, домінування, самовпевненість, прагнення до успіху, комунікабельність. Це підтверджує аналіз матеріалу *таблиці*.

1.2. Лідерство як складний соціально-психологічний процес групового розвитку

Нині лідерство як складний соціально-психологічний процес групового розвитку диференціюється за різними ознаками:

1. За змістом діяльності: лідер-натхненник, що пропонує програму поведінки; лідер-виконавець, що забезпечує виконання вже прийнятої програми; лідер, який одночасно є і натхненником, і організатором.

2. За характером діяльності: універсальний, що постійно проявляє свої якості лідера; ситуаційний – якості лідера проявляються лише в певних, специфічних ситуаціях.

3. За стилем лідерства: авторитарний, демократичний, ліберальний.

Як у вітчизняній, так і у зарубіжній найбільш поширеною є класифікація лідерства за стилем. Перед тим, як перейти до розкриття стилів лідерства ми б хотіли з'ясувати і вже напевне визначити, що ми розуміємо під словом “стиль”, “стиль керівництва, лідерства”. Це допоможе глибше вникнути в суть цього явища.

Під словом “стиль” розуміють ту особливість, яка часто не має певного кількісного виміру і сприймається нами інтуїтивно як щось, що

відрізняє один об'єкт від іншого. Стиль – поняття багатозначне. Кажуть: стиль епохи, архітектурний стиль, стиль художника, стиль одягу, стиль життя, стиль лідерства. В соціальній психології під стилем мається на увазі цілісна відносно стійка система способів діяльності, що забезпечує ефективне виконання суб'єктом своїх функцій.

Якщо розглядати стиль з точки зору менеджменту, то стиль управління – це гнучка поведінка керівника щодо співробітників, яка змінюється в часі залежно від ситуації і виявляється в способах виконання управлінських робіт підпорядкованим керівнику управлінським апаратом. Ці два підходи мають щось спільне в своєму розумінні і обґрунтовуються з однієї позиції, але застосовуються в різних сферах, тому набувають інші напрямки і деякі відмінності.

Кожне студентське самоврядування представляє собою унікальну комбінацію індивідів, цілей і задач. Кожний лідер – це унікальна особистість, яка володіє рядом здібностей. Тому стилі лідерства не завжди можна віднести до якоїсь конкретної категорії. Скоріше, стиль даного керівника – лідера може бути віднесений до якоїсь позиції. Спробуємо розкрити стилі лідерства, які обирає лідер для здійснення своєї діяльності.

Приступимо до описання кожного стилю, бо це дуже важливо для нормальної роботи підприємства, для встановлення приємного психологічного клімату в колективі та інших сферах діяльності підприємства.

Ці стилі можна зобразити схематично, де по традиційній класифікації стиль може бути авторитарним або автократичним (це одна крайність) та ліберальним (це друга крайність) і середній стиль між ними – демократичний.

Розділ II. Формування лідерських якостей через учнівське самоврядування

2.1. Учніське самоврядування як один із шляхів формування лідерських якостей

Велике значення для формування лідерських якостей має учнівське самоврядування у загальноосвітніх навчальних закладах, яке дає змогу майбутнім школярам випробовувати надбані знання, уміння та навички. Розроблено структуру учнівського самоврядування у ЗНЗ, яку складають постійно діючі ради, центри, клуби, студії, тощо, спрямовані на всебічний розвиток учнів, залучення більшої частини школярів до різноманітної важливої суспільної діяльності, що ефективно сприяє процесу формуванню управлінських умінь.

Учніське самоврядування і лідерство це взаємно спільні слова, і не можуть існувати автономно один від одного. Незважаючи на те, що с учнівське самоврядування в українському варіанті має досить недовгу історію, за час його становлення вже встигли окреслитися певні спільні тенденції і, що найсуттєвіше, спільні проблеми, які потребують детальнішого вивчення і аналізу, а основне – напрацювання механізмів вирішення цих проблем на різних рівнях, починаючи від загальнодержавного і закінчуючи загальноосвітніми навчальними закладами. Учніське самоврядування – це форма управління, за якої учні на рівні класу, паралелі, загальноосвітніх навчальних закладів мають право самостійно вирішувати питання внутрішнього управління. Головна мета діяльності органів учнівського самоврядування полягає передусім у створенні умов самореалізації молодих людей в інтересах особистості, суспільства і держави, у захисті прав учнів. Учніське самоврядування є важливим фактором розвитку і модернізації суспільства, виявлення потенційних лідерів, вироблення у них навичок управлінської та організаторської роботи з колективом, формування майбутньої еліти нації.

2.2. Завдання учнівського самоврядування

Аналіз і узагальнення матеріалів з учнівського самоврядування дозволяє виокремити такі основні завдання в цій сфері [6, 15, 14, 16]:

- формування в учнів відповідального і творчого ставлення до навчання, суспільної діяльності й продуктивної суспільнокорисної праці;
- сприяння оволодінню кожним учнем навичками продуктивної самостійної роботи й наукової організації праці, усебічному розвитку особистості шляхом залучення її до різноманітних видів діяльності;
- забезпечення принциповості, об'єктивності й компетентності при реалізації прав учнів;
- формування у членів колективу на основі самостійності щодо вирішення питань молодіжного життя активної життєвої позиції, навичок управління колективом, державними і суспільними справами;
- виховання в учнів відчуття господаря у своєму навчальному закладі, пошани до закону, норм моральності і правил співіснування та співмешкання;
- створення обстановки нетерпимості до правопорушників, пияцтва й інших антигромадських проявів та девіантної поведінки;
- надання допомоги адміністрації, педагогічному колективу в організації і вдосконаленні навчально-виховного процесу (через своєчасний усебічний аналіз якості знань учнів, причин низької успішності з подальшим вживанням конкретних заходів за наслідками аналізу і усунення цих причин і так далі);
- пошук і організація ефективних форм самостійної роботи учнів;
- організація системи контролю за навчальною і трудовою дисципліною учнів, дотримання правил проживання в гуртожитку;
- своєчасність застосування суспільної та дисциплінарної дії щодо порушників;

- активізація діяльності громадських організацій у загальноосвітніх навчальних закладах, надання допомоги в реалізації їхніх статутних цілей і завдань;
- організація вільного часу учнів, сприяння всебічному розвитку особистості кожного члена учнівського колективу та допомога в самореалізації талановитої молоді;
- організація системи вивчення й обліку громадської думки учнів з найважливіших питань життя ЗНЗ і створення умов, які уможливають участь кожного зацікавленого учня в обговоренні проблем, ухваленні і виконанні рішень;
- збереження бібліотечного й аудиторного фонду, лабораторного обладнання та приладів, спортивних споруд та ін.;
- встановлення й підтримка контактів із молодіжними організаціями інших ЗНЗ України та інших країн.

2.3. Учніське самоврядування як один із ефективних шляхів побудови громадянського суспільства (із досвіду роботи учнівського самоврядування м. Севастополя).

Стихія соціальних змін у країні привела до перебудови масової колективної свідомості на індивідуальне, що припускає самостійність і відповідальність людини за свої відносини з іншими й активною участю в соціальному житті. Все це жадає від кожного з нас адекватного подання про себе, високої соціальної пластичності, володіння навичками ефективних комунікацій. Крім того, у результаті трансформації суспільства виник і шириться рух, що поєднує людей самостійної соціальної творчості - суспільних, некомерційних організацій, молодіжних об'єднань і дитячих організацій.

Лідери цих організацій повинні стати зразком зрілості адаптивного поведіння, управляти інтеграційними процесами як усередині організації, так і за її межами - у рамках усього соціокультурного простору. Китайський

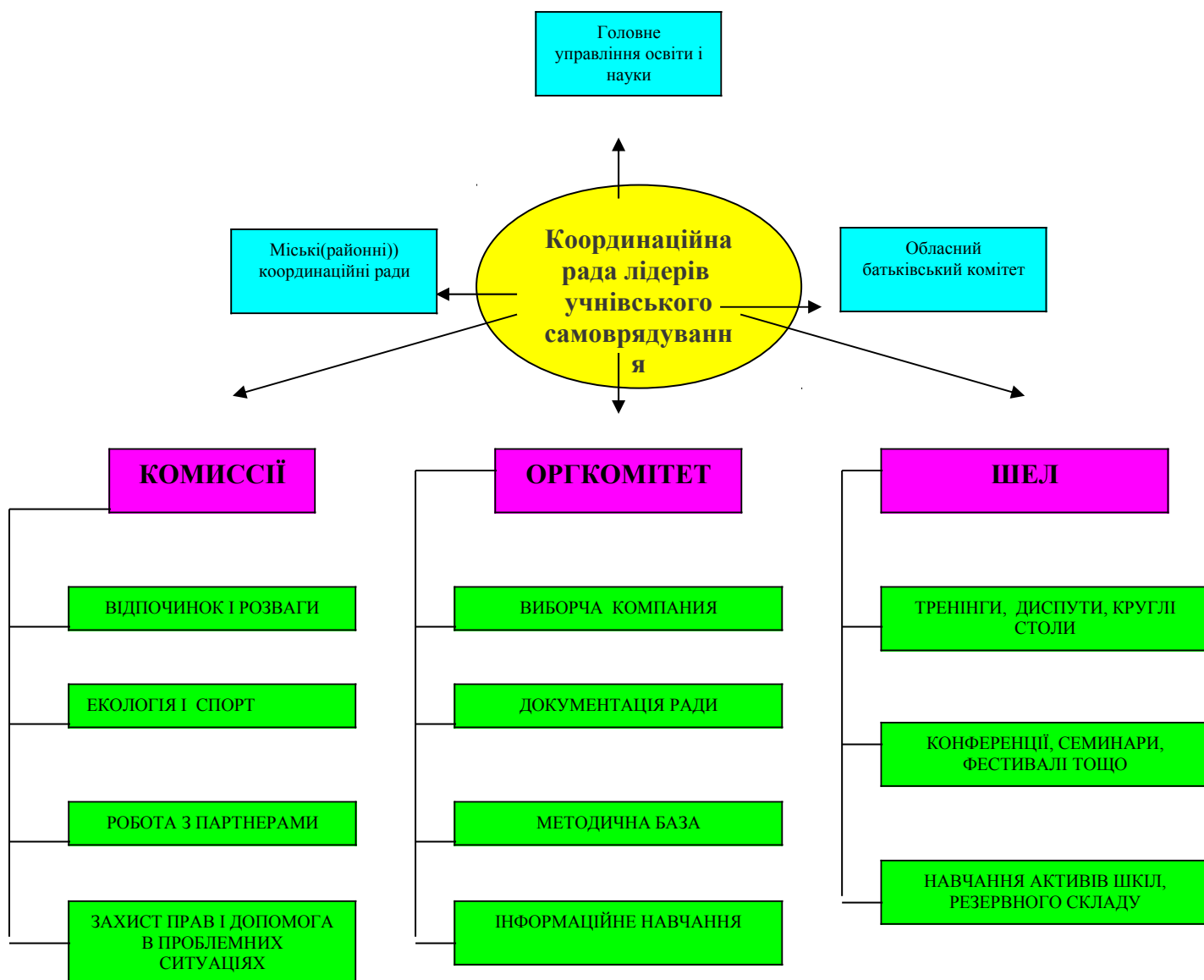
філософ Лао-Цзи писав: «Лідер діє щонайкраще тоді, коли люди ледь усвідомлять, що він існує... Коли... робота буде виконана,.. ціль досягнута, всі вони скажуть: «Ми зробили це самі».

У цей час деякі фахівці в питаннях лідерства зв'язують успіх лідерства зі здатністю виростити послідовників, які фактично не мають потреби в лідерах.

У нашому суспільстві виховання лідера є на сьогоднішній день першочерговим завданням, що було підтверджено проведенням I-го Всеукраїнського форуму лідерів учнівського самоврядування (вересень 2006 р., Артек, представники 27-ми регіонів України), на якому обговорювалися питання створення Всеукраїнської учнівської ліги лідерів і Всеукраїнської ради старшокласників. На останньому засіданні Всеукраїнської асоціації батьківської громадськості й Всеукраїнської ради старшокласників, що відбулося 24 листопада 2006 року в Міністерстві освіти і науки України (м.Київ), перший заступник міністра Б. Жебровський ще раз підкреслив важливість формування лідерських якостей дітей і молоді України. Це є правовою підставою до створення обласної ради лідерів учнівського самоврядування, метою якого є створення єдиної системи самоврядування в місті, а також однієї із завдань якого є формування лідерських якостей й активної життєвої позиції старшокласників.

Вважаємо за доцільне запровадити в Полтавській області модель учнівського самоуправління, розроблену у м. Севастополі. Подаємо структуру Координаційної ради лідерів учнівського самоврядування, адаптовану до місцевих умов:

Схема 1. Структура Координаційної ради лідерів учнівського самоврядування

- **ШЕЛ** – Школа ефективних лідерів

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ОДА – орган, що координує й контролює діяльність Координаційної обласної ради лідерів учнівського самоврядування й обласного батьківського комітету.

ОБЛАСНИЙ БАТЬКІВСЬКИЙ КОМІТЕТ – орган, що здійснює практичну діяльність разом з Координаційною радою лідерів, спрямовану на роботу комісій Ради (пріоритет становить комісія «Захист прав і допомога в проблемних ситуаціях»).

МІСЬКІ (РАЙОННІ) КООРДИНАЦІЙНІ РАДИ – підструктури обласної ради лідерів, робота яких спрямована на координацію систем учнівського самоврядування, батьківської громадськості й відділів освіти в районі.

КООРДИНАЦІЙНА РАДА ЛІДЕРІВ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ – орган самоврядування, що має свій статут, нормативно-правову базу, статус координатора, організатора «Школи ефективних лідерів», а також має свою структуру (комісії).

КОМІСІЯ – орган самоврядування, спрямований на організацію роботи в якому-небудь напрямку.

ДОЗВІЛЛЯ Й РОЗВАГИ – комісія, спрямована на організацію й проведення дозвіллевих і розважальних заходів у різних напрямках (духовно-моральне, військово-патріотичне, художньо-естетичне).

ЕКОЛОГІЯ Й СПОРТ - комісія, спрямована на організацію й проведення заходів щодо здорового способу життя, екологічному вихованню й заходів змагального характеру (естафети, товариські зустрічі, веселі старты й т.д.)

РОБОТА З ПАРТНЕРАМИ - комісія, спрямована на залучення до роботи ради партнерів, комісій, громадських організацій, що містить договори про спільну роботу на взаємовигідних умовах, а також висвітлення діяльності ради в засобах масової інформації.

ЗАХИСТ ПРАВ І ДОПОМОГА ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЯХ - комісія, спрямована на захист прав дитину й дорослого, а також робить допомогу в проблемних ситуаціях (за принципом роботи телефону «Довіра») як дітям, так і дорослим.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ – комітет, що відповідає за передвиборну кампанію (організація курсової підготовки для проведення виборчих компаній у навчальних закладах області), веде документацію Ради (протоколи засідань, статутна документація, звітна документація), надає методичну підтримку (ознайомлення з роботою українських, російських,

закордонних органів самоврядування, рекомендації зі створення органів самоврядування в загальноосвітніх установах міста, вивчення досвіду шкільних організацій і так далі), здійснює інформаційну діяльність (випуск інформаційних листків й іншої друкованої продукції).

«ШКОЛА ЕФЕКТИВНИХ ЛІДЕРІВ» - організація, що входить до складу обласної Координаційної ради лідерів учнівського самоврядування й спрямована на навчання лідерського активу Ради й органів учнівського самоврядування загальноосвітніх навчальних закладів міста, проведення диспутів, дискусій, круглих столів, зльотів, семінарів, фестивалів, тренінгів, а також на навчання по програмі «Формування й розвиток лідерських якостей» та всіх бажаючих учнів 5 – 7 класів (як резервний склад обласної ради й рад шкільного самоврядування).

Розділ III. Роль Координаційних рад у формуванні лідерських якостей учнів

3.1. Нормативно-правова база Координаційної ради

Обласна Координаційна рада лідерів учнівського самоврядування має опиратись на державні й міжнародні документи й закони:

- Всесвітня декларація прав людини (ст. 21), Конвенція ООН про права дитини (ст. 13, 15);
- Конституція України (ст. 21, 23, 28, 36, 51, 52, 53, 57, 60);
- Закон України «Про освіту» (ст. 8, 10, 16, 17, 50, 51, 52, 55, 56);
- Закон України «Про загальну середню освіту» (ст. 17, 21, 23, 29);
- Закон України «Про позашкільну освіту» (ст. 11, 19, 20);
- Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (ст. 2, 3, 4, 5, 9, 13, 15, 32).

Крім базових документів, Координаційною ради лідерів учнівського самоврядування доцільно підписати такі угоди та документи: «Угода про співробітництво» (Додаток 3) між Головним управлінням освіти і науки Полтавської ОДА, Обласним батьківським комітетом і Координаційною

радою лідерів учнівського самоврядування; тристоронній меморандум «Угода про спільну діяльність» між учнівським, професійно-технічним і студентським органами самоврядування (Додаток 4), а також затверджена програма «Школи ефективних лідерів».

3.2. Взаємодія Координаційної ради з міськими й всеукраїнськими організаціями

Основною метою Координаційної ради лідерів учнівського самоврядування є створення цілісної системи учнівського самоврядування в області. Завдання, які повинна ставити перед собою рада спрямовані в першу чергу на:

- формування лідерських якостей, активної життєвої позиції особистості;
- координацію діяльності органів учнівського самоврядування загальноосвітніх і виховних установ області;
- виявлення й впровадження кращого досвіду роботи органів учнівського самоврядування шкільних і громадських організацій області й України, а також країн ближнього й далекого зарубіжжя;
- сприяння захисту прав, достоїнства й інтересів що вчаться, педагогічної й батьківської громадськості;
- створення умов для самовизначення, саморозвитку й самореалізації дітей, молоді й дорослих.

Щоб досягти результату й реалізувати поставлені цілі й завдання Координаційна рада лідерів повинна взаємодіяти з різними обласними й всеукраїнськими структурами й громадськими організаціями (дивитися схему 2).

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОДА – коректування планів роботи, створення єдиної системи самоврядування й навчання активу ради.

МІСЬКІ (РАЙОННІ) ВІДДІЛИ (УПРАВЛІННЯ) ОСВІТИ – реалізація планів роботи, координація роботи міських (районних) Координаційних рад, заохочення кращих загальноосвітніх установ.

ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ – методичне забезпечення Координаційної ради лідерів учнівського самоврядування, випуск методичних рекомендацій і посібників, допомога в організації й проведенні Всеукраїнських і міських заходів (фестиваль «Молодь обирає здоров'я», міський фестиваль театрального мистецтва, зліт лідерів учнівського самоврядування, військово-патріотична гра «Рубіж», конкурс серед інтернатів, що вчаться, і дитячих будинків «Іскорка», семінари-практикуми, консультації)

Схема 2. Взаємодія ради лідерів з органами самоврядування.

БАТЬКІВСЬКИЙ КОМІТЕТ ОБЛАСТІ – взаємодія зі службами дітей, піклувальними радами, захист прав дітей, підлітків і дорослих, розв'язання конфліктних ситуацій на рівні обласної ради.

ОБЛАСНА РАДА ВЕТЕРАНІВ – патріотичне виховання школярів і студентів, спільні заходи міського масштабу (концертні програми до дня Перемоги, Дню захисника Вітчизни, екскурсії, виставки).

ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ Й ДЕРЖАВНІ СТРУКТУРИ – спонсорська підтримка, надання місць проведення заходів (управління культури, обласна державна адміністрація, юридичні структури, бібліотеки, музеї, театри, кінотеатри, літературні об'єднання, газети).

ВСЕУКРАЇНСЬКА РАДА СТАРШОКЛАСНИКІВ – проведення зустрічей, складання загального плану роботи, організація заходів, фестивалів, конкурсів, акцій, розвиток лідерського руху в Україні.

РЕГІОНАЛЬНІ СТРУКТУРИ САМОВРЯДУВАННЯ – співпраця з представниками учнівських громадських об'єднань інших областей, приміром, як Сумська обласна рада старшокласників, Луганська обласна дитяча громадська організація «Лугарі», Северодонецьке, Лисичанське міські відділення ЛОДОО «Лугарі», Стативське районне відділення ЛОДОО «Лугарі», Кримська ліга активістів ради старшокласників («КЛАС»), обласна рада дітей Київщини, «Школа ефективних лідерів» м. Запоріжжя, Хмельницька обласна рада лідерів учнівського самоврядування, Херсонська обласна рада лідерів учнівського самоврядування «Мрії, надії, дії», Учнівський парламент Пустомитівського району м. Львова, Дитячо-підліткова організація «Співдружність» м. Дніпропетровська тощо.

СТРУКТУРИ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ – структури самоврядування Полтавського Національного педагогічного університету ім. В.Г.Короленка, Української медичної стоматологічної академії, Полтавського університету економіки і торгівлі тощо.

СТРУКТУРИ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОГО САМОУПРАВЛІННЯ – структури самоврядування коледжів, професійно-технічних училищ.

СТРУКТУРИ ШКІЛЬНОГО САМОВРЯДУВАННЯ – структури загальноосвітніх навчальних закладів та закладів нового типу усіх видів власності.

Останні п'ять структур спрямовані на реалізацію спільних проектів, проведення обласних, Всеукраїнських і міжнародних програм (фестивалів, зльотів, конкурсів, конференцій, зборів і т.д.).

«ШКОЛА ЕФЕКТИВНИХ ЛІДЕРІВ»

Метою школи є розвиток в активістів обласного самоврядування лідерських навичок, оволодіння ними технологією організації самоврядування в шкільних і класних колективах.

Завдання «Школи ефективних лідерів»:

1. Розвивати комунікативні вміння й навички.
2. Формувати організаторські здібності.
3. Розвивати вміння вести дискусію, попереджати виникнення й розв'язувати виниклі конфлікти.
4. Розвивати здібності ділової взаємодії.
5. Виховувати здатність залишатися незалежним у групі, поважати думки й ураховувати інтереси інших членів колективу.
6. Формувати толерантність у членів групи.

«Школа ефективних лідерів» може об'єднувати у своїх рядах учнів 5 – 10 класів. Навчання по програмі школи розраховано на два роки й припускає «каскадний» метод навчання: 1-ий етап – навчання ініціативної групи; 2-ий етап – навчання шкільних активів самоврядування (8 – 10 кл) і резервного складу (5 – 7 кл). Програма навчання в школі «Лідер» містить у собі тренінг, розрахований на 72 години, з них: 24 години на усвідомлення особистісних особливостей підлітка й 48 годин формуючого впливу. Форма роботи – групова. Тренінг містить у собі 36 занять, тривалість кожного – 2 години. Група гетерогенна, кількість: 15 чоловік (Додаток 5); дводенний семінар-практикум; практичну роботу, розраховану на 148 годин (підготовка заходів, організація передвиборної компанії, навчання молодшого складу й т.д.).

3.3. Етапи розвитку «Школи ефективних лідерів»

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ЕТАП

(6 місяців – вересень – січень):

- підготовка й затвердження статутних документів (положення про раду лідерів учнівського самоврядування, положення «Школи ефективних лідерів»);

- розробка й затвердження програми «Школи ефективних лідерів»;

- створення структури обласної Координаційної ради лідерів учнівського самоврядування;

- допомога в організації й реорганізації органів шкільного самоврядування;

- навчання ініціативної групи, педагогічного й учнівського складу;

- створення структури взаємодії Координаційної ради самоврядування;

- створення МІСЬКИХ (районних) координаційних центрів;

- підписання договорів про спільну роботу з установами й громадськими організаціями

ЕТАП СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТКУ

(2 роки – січень – січень):

- апробація програми «Школи ефективних лідерів»;

- аналіз інтересів, питань і проблем дітей і молоді, пошуки шляхів їхнього рішення;

- розробка й впровадження пілотних міні-проектів;

- складання єдиного плану роботи міської Координаційної ради лідерів учнівського самоврядування з обліком: діяльності органів самоврядування установ освіти; міських і всеукраїнських програм.

ЕТАП ФУНКЦІОНУВАННЯ

(4, 5 роки) :

- проведення заходів, тренінгів, семінарів-практикумів;

- реалізація програм, проектів відповідно до планування;

- співробітництво з установами, організаціями для реалізації проектів і планів;

- партнерство на Всеукраїнському й Міжнародному рівнях;

- узагальнення досвіду роботи шкільних структур учнівського самоврядування;

- проведення моніторингових досліджень із метою визначення кращої моделі учнівського самоврядування й ефективності функціонування системи самоврядування в цілому.

Висновки

Таким чином, зафіксувавши, що лідерство є центром групового процесу, мистецтвом переконуючої згоди й феноменом влади й ініціювання структури; з'ясувавши, що лідерство — це функція, пов'язана з позицією, виконанням ролі, з поведінкою і структуруванням очікувань, та на основі значної за обсягом проведеної роботи ми дійшли до таких висновків. Для управління розвитком лідеру бажано розкрити процес мінливості, трансформації певних якостей. Спочатку було виявлено особистісні якості, що зумовлюють лідерство: інтелект, активність, домінування, самовпевненість, прагнення до успіху, комунікабельність.

Створення Координаційної ради учнівського самоврядування в області дасть новий поштовх для активізації шкільних колективів у громадській діяльності, дасть можливість планово проводити роботу із учнями, стимулюватиме розвиток лідерських якостей у дітей.

Школа лідерства відкриє учням можливості для тренування і виявлення лідерських якостей: тренінги, круглі столи, зустрічі з лідерами різноманітних урядових и неурядових організацій, лекції, школи лідерів і таке інше.

Нині дедалі зрозумілішим стає той факт, що не тільки теоретичні знання, а їх сукупність з практичними знаннями, уміннями і навичками, переконаннями є найважливішим показником всебічно розвинутої особистості. Важливим компонентом підготовки до життя в соціумі є формування у випускників особистісних вмінь та навичок, пов'язаних з новими мотиваціями, організацією власної діяльності, створенням позитивної атмосфери колективу і вмінням працювати в ньому, здатністю ефективно діяти в умовах невизначеності та зробити свідомі рішучі кроки. Адже, кожна людина повинна вміти планувати, організувати різноманітні види власної та учнівської діяльності; коригувати її за результатами контролю та аналізу. Отже, необхідно готувати учнів до управлінської

діяльності, до оволодінням організаційними, комунікативними, діагностичними, прогностичними та іншими уміннями та навичками.

Вивчення науки та практики дозволило виділити психолого-педагогічні умови формування лідерських якостей: гуманізація процесу навчання та виховання; особистісно-орієнтований підхід; цілеспрямованість змісту, форм та методів розвитку лідерських умінь; самовиховання лідерських якостей та педагогічне стимулювання цього процесу; комплексне формування основних лідерських умінь.

Цілеспрямованість змісту, форм та методів розвитку лідерських якостей є необхідною умовою формування цілісної особистості Реалії сьогодення передбачають, що сучасна людина змушена функціонувати у постійно змінних умовах, а це потребує удосконалення і розвиток його компетенцій, здібностей, умінь та готовності до дії. Отже, школярі повинні бути готовими до змін та вміти швидко адаптуватися до нових умов життя в соціумі.

Література

1. Абашкина Е. Б., Косолапова Ю. М. О теориях лидерства в современной политической психологии // США: экономика, политика, идеология. — 1993. — № 4. — С. 13–21.
2. Авцинова Г. А. Политическое лидерство // Государство и право. — М., 1993. — № 5. — С. 138–146.
3. Александров В. Народ и выбор политика // Общественные науки и современность. — 1992. — № 6.
4. Андреев С. С. Политический авторитет и политическое лидерство // Социально-политический журнал. — 1993. — № 1–2. — С. 24–37.
5. Андресюк Б.П. Місцеве самоврядування в сучасній Україні: проблеми і перспективи. — К.: Стилос, 1997. — 223 с.
6. Астахова О., Філіпова О. Сучасне студентство як активний суб'єкт соціальних перетворень: Матеріали IV Конференції Всеукраїнської студентської ради при МОН України [«Крок до позитивних змін»] / Європейський ун-т. — К., 2007. — 81 с.
7. Бориславська О.М. Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні та їх реалізація: дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. — Х., 2004. — 20 с.
8. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — №1-2. — С.95-9. Ильин М. В., Коваль Б. И. Личность в политике: кто играет роль короля? // Полис. — 1991. — № 6.
10. Кандыба В. М. Основы гипнологии (в 3-х т.). — СПб.: Изд-во «Лань», 1999.
11. Кудряшова Б. В. Лидер и лидерство. — Архангельск, Поморский междунар. пед. ун-т, 1996.
12. Образование 21-го века: Проблемы и перспективы. — Рига: Эксперимент, 2002.

13. Положення про студентське самоврядування в Полтавському державному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2007. – 12с.
14. Положення про студентське самоврядування в Полтавському державному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка / Укл. А.О. Єрмолаєва, Ю.П. Кращенко, І.В. Литовка, В.О. Пащенко, П.В. Киридон, О.М. Ніколенко. – Полтава, 2007. – 12 с.
15. Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах// Інформаційний вісник вищої освіти. – 2002. – №7. – С. 98-100.
16. Потопа К. Студентське самоврядування як умова соціалізації молоді / К. Потопа // Соціальна педагогіка: Теорія та практика. – 2007. – №2. – С.42-45.
17. Bass B. M. From Transactional to Transformational Leadership. Organizational Dynamics, 1990.
18. Bales R. F. The Equilibrium Problem in Small Groups // Working Papers in the Theory of Action. N.Y., 1953.
19. Bennis W. Leadership Theory and Administrative Behavior: The Problems of Authority // Administrative Science Quarterly. 1959. — № 4.
20. Bernard L. Leadership and Propaganda // An Introduction to Sociology. N.Y., 1927.
21. Bellows R. Creative Leadership. Englewood Cliff, N. J., 1959.
22. Bogardus E. Leadership and Attitudes // Sociology and Social Research. 1929. №13.
23. Lippman F. Leadership in Reform // American Journal of Sociology. 1911. № 16.
24. Brown J. Psychology and the Social Order. N.Y., 1936.
25. Bowden A. A Study of the Personality of Student Leaders in the United States // Journal of Abnormal and Social Psychology. 1926. № 21.
26. Bingham W. Leadership // The Psychological Foundation of Management. N.Y., 1927.

27. Cattell R. New Concepts for Measuring Leadership in Terms of Group Syntality // Human Relations. 1951. № 4.
28. Cartwright D. Influence, Leadership, Control // Handbook of Organizations. Chicago, 1965.
29. Carter L. Leadership and Small Group Behavior // Group Relations at the Crossroads. N.Y., 1953.
30. Cattell R. New Concepts for Measuring Leadership in Terms of Group Syntality // Human Relations. 1951. № 4.
31. Cooley C. Human Nature and the Social Order. N.Y., 1902.
32. Copeland N. Psychology and The Soldier. Harris-burg, Pa. 1942.
33. Cowley W. Three Distinctions in the Study of Leadership // Journal of Abnormal and Social Psychology. 1929. № 23.
34. Davis K. Human Relations at Work. N.Y., 1962.
35. French J., Raven B. The Bases of Social Power // Studies in Social Power. Ann Arbor: Univ. of Michigan, 1959.
36. Filley A., House R., Kerr C. Managerial Process and Organizational Behavior. Glenview, 1976.
37. Fiedler F. A Theory of Leadership Effectiveness. N.Y., 1967.
38. Gouldner A. Studies in Leadership. N.Y., 1950.
39. Goleman D. What Makes a Leader & Harvard Business Review 1998 November-December.
40. Gibb C. The Sociometry of Leadership in Temporary Groups // Sociometry. 1950. № 13.
41. Hainan F. Group Leadership and Democratic Action. Boston, 1951.
42. Hemphill J. The Leader and His Group // Journal of Educational Research. 1949. № 28.
43. Hemphill J. Situational Factors in Leadership // Monograph № 32. Columbus: Ohio State Univ., 1949.
44. Hollander E.P. Emergent Leadership and Social Influence // Leadership and Interpersonal Behavior. N.Y., 1961.

45. Katz D., Kahn R. The Social Psychology of Organization. N.Y., 1966. Ch. 11.
46. Krech D., Crutch-field R. Theory and Problems of Social Psychology. N.Y., 1948.
47. Knickerbocker I. Leadership: A Conception and Some Implications // Journal of Social Issues. 1948. № 4.
48. Manson E. The Management of Men. N.Y., 1921.
49. Merton R. The Social Nature of Leadership // American Journal of Nurs. 1969. № 69.
50. Miner J. The Management Process. N.Y., 1973.
51. Moore B. The May Conference on Leadership // Personnel Journal. 1927. № 6.
52. Mumford E. Origins of Leadership // American Journal of Sociology. 1906–1907. № 12.
53. Newcomb T., Converse P., Turner R. Social Psychology. N.Y., 1965.
54. Phillips T. Leader and Led // Journal of Coast Artillery. 1939. № 82.
55. La Piere R., Farnsworth P. Social Psychology. N.Y., 1936.
56. Pigors P. Leadership or Domination. Boston, 1935.
57. Sills D. International Encyclopaedia of Social Sciences. Vol. Leadership. 1968.
58. Smith M. Personality Dominance and Leadership // Sociology and Social Research. 1934. № 19.
59. Smith M. Control Interaction // Journal of Social Psychology. 1948. № 28.
60. Stogdill R. Handbook of Leadership. N.Y., 1974.
61. Stogdill R. Leadership, Membership and Organization // Psychological Bulletin. 1950. № 47.
62. Stogdill R. M. Personal Factors Associated With Leadership // Journal of Psychology. 1948. № 25.
63. Stogdill R. Individual Behavior and Group Achievement. N.Y., 1959.

64. Steward R. Leading in NHS: A Practical Guide. L, 1989.
65. Schenk C. Leadership // Infantry Journal. 1928. № 33.
66. Stierli M., Sherif C. An Outline of Social Psychology. N.Y., 1956.
67. Smith M. Leadership: The Management of Social Differentials // Journal of Abnormal and Social Psychology. 1935. № 30.
68. Tannenbaum A., Wesc/iler I., Massarik F. Leadership and Organization. N.Y., 1961.
69. Tead O. The Technique of Creative Leadership // Human Nature and Management. N.Y., 1929.

Додатки

Додаток 1

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОДА

НАКАЗ №_96_

Від_____ 20 р.

Про створення обласної
Координаційної ради лідерів
учнівського самоврядування

На підставі листа МОН України від 29.11.06 № 1/9-753 про результати проведення зустрічі Всеукраїнської ради старшокласників, представників Всеукраїнської асоціації батьківської громадськості з керівниками МОН України, рекомендацій конференції старшокласників і педагогів «Удосконалювання учнівського самоврядування в місті», інформації про розвиток учнівського самоврядування в загальноосвітніх навчальних закладах області, з метою створення цілісної системи учнівського самоврядування в області, керівництва нею й організації взаємодії з педагогічною й батьківською громадськістю

Н А К А З У Ю:

1. Інформацію про розвиток учнівського самоврядування в області взяти до відома.
2. Вважати обласні раду лідерів учнівського самоврядування повноправним учасником керування виховним процесом в області.
3. Затвердити Положення про обласні раду лідерів учнівського самоврядування (додаток 1).
4. Призначити керівником обласної ради лідерів учнівського самоврядування П.І.Б.
5. Ректорові Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (П.І.П.):
  - 5.1. Забезпечити науково-методичний супровід діяльності педагогічних працівників, що надають допомогу в роботі органам учнівського самоврядування.
  - 5.2. Організувати методичний супровід діяльності обласної ради лідерів учнівського самоврядування.
6. Головним фахівцям ГУОН П.І.Б.:
  - 6.1. Довести зміст даного наказу до керівників підвідомчих установ.
7. Начальникам міських (районних) управлінь(відділів):
  - 7.1. Сприяти розвитку учнівського самоврядування в місті (районі).

- 7.2. Довести зміст даного наказу до керівників шкіл.
8. Директору ОЦЕВУМ:
- 8.1. Створити умови для проведення засідань обласної ради лідерів учнівського самоврядування й занять «Школи ефективних лідерів» (другий і четвертий четвер кожного місяця).
- 8.2. Знайти можливість оплати праці керівника обласної ради лідерів учнівського самоврядування.
9. Директорам загальноосвітніх навчальних закладів:
- 9.1. Взяти під контроль участь представника шкільного органу учнівського самоврядування в засіданнях регіональних рад лідерів учнівського самоврядування.
- 9.2. Створити умови для розвитку учнівського самоврядування у своїй установі, забезпечити педагогічну допомогу в проведенні звітно-виборної кампанії, в організації діяльності органів самоврядування.
- 9.3. Забезпечити взаємодію учнівського, батьківського й педагогічного активів.
- 9.4. Стимулювати діяльність лідерів учнівського самоврядування у своїх установах.
10. Керівникам позашкільних установ:
- 10.1. Удосконалювати систему самоврядування у своїх установах.
- 10.2. Об'єднати зусилля органів самоврядування своїх установ для проведення акцій, конкурсів, свят.
- 10.3. Делегувати вихованців гуртків - представників самоврядування позашкільних установ до складу обласної ради лідерів учнівського самоврядування; включати їх до складу журі, суддівських колегій, експертних комісій міських акцій, конкурсів, змагань, проведених позашкільними установами відповідно до плану обласних масових заходів.
11. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника начальника ГУОН П.І.П.

Начальник Головного
управління освіти і науки

П.І.П.

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні Координаційної ради лідерів
учнівського самоврядування Полтавської
області
(протокол №   від   р.)

ПОЛОЖЕННЯ
про Координаційну раду лідерів учнівського самоврядування
Полтавської області

I. Загальні положення

Обласна Координаційна рада лідерів учнівського самоврядування (надалі Раду) є добровільною, незалежною організацією учнів 8 - 11 класів, що діє на базі Обласного центру естетичного виховання учнівської молоді.

Рада організує діяльність відповідно до державних нормативно-правових документів: Конституції України; Всесвітньої декларації прав людини; Конвенції ООН про права дитини; Закону України «Про освіту»; Закону України «Про позашкільну освіту»; Закону України «Про охорону дитинства», «Про дитячу й молодіжну громадську організацію», «Про місцеве самоврядування в Україні»; Конвенції старшокласників України; розпоряджень й наказів Головного управління освіти і науки Полтавської ОДА.

Рада працює в тісному контакті з Головним управлінням освіти і науки Полтавської ОДА й Обласним батьківським комітетом.

Рада співпрацює з іншими державними й громадськими організаціями області на принципах взаємодопомоги й незалежності.

Рада є координатором роботи органів самоврядування загальноосвітніх і позашкільних закладів області.

Мета діяльності Ради - створення й керівництво цілісною системою учнівського самоврядування в області.

Завдання:

- формування лідерських якостей, активної життєвої позиції старшокласників;
- координація діяльності органів самоврядування загальноосвітніх і позашкільних установ області;
- виявлення й поширення кращого досвіду роботи органів учнівського самоврядування загальноосвітніх і позашкільних установ області;
- сприяння захисту прав, гідності й інтересів старшокласників;
- створення умов для самовизначення, саморозвитку й самореалізації дітей і підлітків.

II. Структура Ради

Вищим органом учнівського самоврядування в області є конференція лідерів учнівського самоврядування загальноосвітніх і позашкільних установ, що

проводиться 1 раз у рік. Делегатами конференції від кожної установи є: голова ради учнівського самоврядування й член обласної Ради). Строки проведення конференції затверджуються на засіданні Ради.

Члени Ради обираються в кожній загальноосвітній і позашкільній установі області на учнівських конференціях на добровільній основі.

Рада є виконавчим органом учнівського самоврядування в області.

У період між обласними учнівськими конференціями проводяться засідання Ради (2-й четвер кожного місяця), на яких обговорюються питання організації діяльності Ради й «Школи ефективних лідерів», координації роботи органів учнівського самоврядування загальноосвітніх і позашкільних установ, підготовки й проведення обласних заходів.

Рішення Ради є обов'язковими для виконання органами учнівського самоврядування загальноосвітніх і позашкільних установ області.

Рада має наступну структуру:

- голова Ради;
- заступник голови Ради;
- член Всеукраїнської Ради старшокласників;
- координатори діяльності членів Ради (по районах);
- комісії:
  - по організаційних питаннях;
  - по роботі з партнерами;
  - по роботі зі ЗМІ;
  - з питань захисту прав дитини й допомоги в проблемних ситуаціях;
  - з питань екології й спорту;
  - з питань культури й дозвілля;
  - по роботі з дітьми молодшого віку.

Кожна комісія обирає свого голову.

Рада обирається строком на один рік.

На першому засіданні Ради обираються голова і його заступник, розподіляються обов'язки серед інших членів.

Рада має свою символіку й атрибутику.

Рада працює за планом, складеному його членами, з урахуванням заходів Плану спільних дій Головного управління освіти і науки Полтавської ОДА, Обласного батьківського комітету й Координаційної ради лідерів учнівського самоврядування.

При Раді працює «Школа ефективних лідерів», у якій можуть навчатися учні 5-11х класів (за бажанням).

Зміст занять, строки роботи, кількість учасників визначені в Програмі роботи «Школи ефективних лідерів», затвердженій на засіданні Ради.

III. Права й обов'язки членів Ради

Член Ради має право:

- обирати й бути обраним головою Ради, заступником, головою комісії;
- брати участь у підготовці й проведенні всіх програм і заходів відповідно до плану роботи Ради ;

- вносити пропозиції по зміні й поліпшенню діяльності Ради, по розвитку учнівського самоврядування в місті, в Україні;
- на заохочення за активну участь у роботі Ради, у розвитку самоврядування в місті й у своїй установі грамотою ГУОН, листом подяки на адресу батьків або школи;
- добровільно вийти зі складу Ради.

Член Ради зобов'язаний:

- відвідувати всі засідання Ради, а також заходи, проведені Радою;
- дотримувати даного Положення;
- виконувати й активно сприяти виконанню плану роботи й рішень Ради;
- бути прикладом для інших;
- проявляти ініціативу, самостійність у виконанні рішень Ради й у роботі комісії;
- доводити інформацію про діяльність і рішення Ради до органів учнівського самоврядування загальноосвітніх і позашкільних установ;
- інформувати Рада про роботу органів самоврядування своїх установ.

3.3 У випадку невиконання членом Ради обов'язків, певних у п.3.2 даного Положення, питання про його виконавчу дисципліну й подальшу участь у роботі Ради розглядається на засіданні, аж до виключення зі складу Ради.

УГОДА ПРО СПІВПРАЦЮ

Ми:

Головне управління освіти і науки Полтавської ОДА в особі начальника П.І.Б.,
Обласний батьківський комітет в особі голови президії П.І.Б.,
Координаційна рада лідерів учнівського самоврядування в особі голови П.І.Б. (далі -
Сторони), -
склали дана Угода про наступне:

1. Сторони, становлячи Угоду, заявляють, що тільки об'єднання спільних зусиль найбільше повно буде сприяти становленню й розвитку державно-суспільного управління установами системи освіти області.
2. Сторони визнають один одного рівноправними партнерами в організації навчально-виховного процесу, позашкільного й громадського життя, дозвілля й оздоровлення; у захисті прав й інтересів педагогів, учнів і батьків; у фінансово-економічній, соціальній, інформаційній підтримці освіти в області.
3. Сторони визначають основними основами співробітництва:
  - демократизм;
  - добровільність;
  - відкритість;
  - взаємну інформованість;
  - взаємне представництво на різних заходах будь-якого рівня (навчальна установа, район, місто, область) як організаторів, учасників, членів журі, експертних комісій за згодою Сторін;
  - толерантність;
  - наступність.
4. Сторони взаємно зобов'язуються:
  - поважати інтереси один одного й неухильно дотримуватися прав, свобод й обов'язків громадян України, гарантованих конституцією України, Законом України «Про освіту», чинним законодавством;
  - сприяти створенню умов для одержання якісної освіти учнями області; підтримувати єдину концепцію розвитку освіти в Україні;
  - забезпечити активну участь сторін у підготовці й прийнятті перспективних і довгострокових проектів і програм розвитку освіти в області шляхом створення загальних аналітичних і робочих груп, проведення дискусій, круглих столів, конференцій і т.д.;
  - будь-яке рішення, що стосується діяльності безпосередньо всіх або одного з партнерів і вплив, що має, на їхні інтереси, приймати тільки на підставі взаємних консультацій і погоджень;

- постійно інформувати один одного про свою діяльність, ухвалені рішення і їхні результати;
  - сприяти створенню педагогічним працівникам, учням і батькам у всіх установах освіти безпечних, психологічно комфортних умов для роботи, навчання й виховання; виявляти й критикувати будь-які прояви приниження гідності, тиску, відмови в задоволенні законних вимог учасників навчально-виховного процесу, вимагати рішення конфліктів у рамках прав і свобод людини, гарантованих Конституцією України, і відповідно до Законів України;
  - ініціювати й підтримувати всі форми співробітництва педагогів, учнів і батьків.
5. Для реалізації положень даної Угоди Сторони домовилися:
- щорічно складати план спільних дій;
  - висвітлювати діяльність педагогічної, батьківської й учнівської громадськості в засобах масової інформації;
  - щорічно проводити спільну конференцію представників педагогічної, батьківської й учнівської громадськості з метою обміну досвідом співробітництва на різних рівнях, підведення підсумків роботи за рік, заохочення активних учасників спільних проектів і заходів;
  - змінювати й доповнювати надалі умови даної Угоди тільки за спільною згодою Сторін і тільки з метою розширення повноважень і прав Сторін, удосконалювання спільної діяльності.
6. Ця угода набуває чинності з моменту підписання її Сторонами й не обмежується терміном дії.
7. Угода складена в трьох оригінальних екземплярах (по одному для кожної із Сторін), що мають однакову силу.

Підписи сторін:

МЕМОРАНДУМ

про наміри щодо співпраці та взаєморозуміння між
Всеукраїнською Радою старшокласників

29 жовтня 2007 року

Всеукраїнська студентська рада, Всеукраїнська рада учнівського самоврядування професійно-технічних навчальних закладів, Всеукраїнська Рада старшокласників (далі - Сторони) на основі взаємних інтересів та розвитку партнерства щодо участі в освітньо-виховному процесі, у захисті прав та інтересів учнівської та студентської молоді, у соціальній політиці, в організації дозвілля та громадського життя та враховуючи те, що тільки об'єднання спільних зусиль найповніше сприятиме становленню й розвитку державно-громадського управління в освіті, розвитку місцевого самоврядування, домовились про наступне:

Стаття 1.

Сторони визначають основними засадами співпраці:

- демократизм;
- рівноправність;
- добровільність;
- відкритість;
- взаємну інформованість;
- толерантність;
- взаємне представництво при проведенні заходів на всіх рівнях;
- наступність.

Стаття 2.

Сторони взаємозобов'язуються:

- поважати інтереси один одного й неухильно дотримуватися прав, свобод й обов'язків громадян України, які гарантовані Конституцією України, Законом України «Про освіту», чинним законодавством;
- забезпечити активну участь сторін у підготовці й прийнятті перспективних і довгострокових проектів і програм;
- будь-яке рішення, що стосується діяльності безпосередньо всіх або одного з партнерів і має вплив на їхні інтереси, приймати тільки на основі взаємних консультацій та узгоджень;
- ініціювати та підтримувати всі форми співпраці Сторін.

Стаття 3.

До основних напрямків співробітництва Сторони відносять здійснення наступних заходів:

1. Проведення зустрічей Сторін з метою визначення стратегічних та тактичних цілей і завдань Сторін.
2. Складання спільного плану дій.

3. Сприяння підписанню відповідних меморандумів на рівні областей, міст, які б конкретизували напрями співробітництва з урахуванням місцевих інтересів.
4. Проведення круглого столу «Є ідея» з метою обміну досвідом та ідеями між Сторонами.
5. Організація Ярмарків ВНЗ для учнів ПТНЗ та ЗНЗ.
6. Проведення зустрічей на рівні Всеукраїнської школи управлінської майстерності за участю трьох сторін.
7. Організація та проведення виїзних семінарів за участю представників трьох сторін.
8. Формування спільного Руху учнівської та студентської молоді «Українська молодь спілкується українською».
9. Організація та проведення спільних Акцій доброчинності та благодійності, акцій щодо збереження довкілля та формування екологічної культури; заходів щодо здорового способу життя молоді.
10. Проведення спільних мистецьких фестивалів.
11. Організація та участь в конкурсі «Студентське самоврядування очима старшокласника».
12. Розробка та реалізація інших спільних заходів, спрямованих на більш повне й всебічне виконання цього Меморандуму.

Стаття 4.

З метою забезпечення виконання даного Меморандуму Сторони створять робочу групу, яка буде збиратися при виникненні питань, які потребують обговорення, алі не рідше ніж два рази на рік. Кожна із Сторін призначить свого повноважного представника для участі в роботі цієї робочої групи, про що повідомить іншу Сторону в письмовому вигляді.

Стаття 5.

Сторони за взаємною домовленістю можуть вносити в даний Меморандум зміни та доповнення, які будуть оформлюватись окремими протоколами й будуть складати невід'ємну частину даного Меморандуму.

Стаття 6.

Цей Меморандум набирає чинності з дня підписання трьома Сторонами та не обмежується терміном дії.

Стаття 7.

Цей Меморандум укладено в трьох оригінальних примірниках, що мають однакову силу, по одному для кожної Сторони.

Підписи Сторін:

Всеукраїнська Рада
старшокласників

Всеукраїнська Рада
учнівського
самоврядування
професійно-технічних
навчальних закладів

Всеукраїнська
студентська Рада

**Програма тренінгів
«Школи ефективних лідерів»
(З досвіду роботи Школи ефективних лідерів м.Севастополя)**

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	ТЕМА	Кількість годин	Теорія	Практика
1.	Вступна частина, вироблення правил роботи групи, знайомство, мотивація на подальшу спільну діяльність	2	0,5	1,5
2.	Впевненість у собі, позитивне ставлення до себе, прийняття себе	24	4	20
3.	Розвиток толерантності	6	1,5	4,5
4.	Норми поведінки	6	2	4
5.	Ораторські здібності	6	2	4
6.	Уміння слухати	4	1	3
7.	Встановлення контакту	10	4	6
8.	Організація, підготовка та проведення зльотів, семінарів, заходів	12	5	7
9.	Рефлексія, зворотній зв'язок	2	-	2
	РАЗОМ:	72	20	52

ПЛАНІ ЗАНЯТЬ

ЗАНЯТТЯ 1

Ціль заняття - створити сприятливі умови для роботи тренінгової групи, ознайомити учасників з основними принципами тренінгу, прийняти правила роботи, ознайомити підлітків з поняттями «лідер» й «лідерство», принципами розвитку лідерства, сприяти самодіагностиці й саморозкриттю членів групи.

Зміст заняття:

1. Вступне слово тренера (ціль програми й часових рамок) - 5 хвилин.
2. Вітання, знайомство «Що в імені твоєму» - 15 хвилин
3. Вироблення правил роботи групи - 15 хвилин
4. Мозкова атака «Хто такий лідер» - 10 хвилин
5. Інформаційне повідомлення «Молодіжне лідерство» - 15 хвилин
6. Створення образу лідера (колаж) - 35 хвилин
7. Тест « Чи можу я бути лідером-організатором» - 15 хвилин
8. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 2

Ціль заняття - установити контакт із підлітками й створити позитивну мотивацію до майбутніх занять, закріпити навички самоаналізу, сприяти глибшому саморозкриттю, що веде до зміни себе.

Зміст заняття:

1. Вітання (кожне на розсуд групи) - 5 хвилин
2. Продовження знайомства гра «Пошук загального» - 15 хвилин
3. Тест-опитувальник особистісної зрілості - 15 хвилин
4. Прийняття себе (а - мої недоліки й перваги, б - обговорення у міні-групі, в - хто не проти нас, той з нами, вправи «Станьте в коло», «Рахунок до десяти» й ін.) - 25 хвилин.
5. Гра «Усі - хтось - тільки я» - 10 хвилин
6. Малюнок «Мої особливості й переваги» - 20 хвилин
7. Гра «Комісійний магазин» - 20 хвилин
8. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 3

Ціль заняття - розвивати подальше саморозкриття, самопізнання, прояснення «Я»-концепції, уміння аналізувати й визначати психологічні характеристики, свої й оточуючих людей.

Зміст заняття:

1. Вітання (на розсуд членів групи) - 5 хвилин
2. Продовження знайомства гра «Годинники» - 15 хвилин
3. Вправа «Хто я?» - 20 хвилин
4. Обговорення притчі «Ворона й павич» - 15 хвилин
5. Гра «Приємно сказати» - 15 хвилин
6. Малюнок «Я» у вигляді дерева з важкою кроною й глибокими коріннями, обговорення в групі - 35 хвилин
7. Рефлексія - 15 хвилин

ЗАНЯТТЯ 4

Ціль заняття - сприяти подальшому згуртуванню групи, поглибленню процесів саморозкриття, учити знаходити в собі головні індивідуальні особливості, визначати свої особистісні особливості.

Зміст заняття:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Гра «Асоціація» - 15 хвилин
3. Вправа «Легкі шляхи ведуть у глухий кут» (бланк «Індивідуальність») - 15 хвилин
4. Медитація «Добридень, Я, мій улюблений», обговорення відчуттів - 35 хвилин
5. Малюнок «Мій портрет у променях сонця» - 15 хвилин
6. Гра «Всі ми» - 15 хвилин
7. Гра «Послання нащадкам» (записки, які будуть зачитані на останнім занятті) - 10 хвилин
8. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 5

Ціль заняття - створення в групі атмосфери довіри й відкритості, навчання здібності висловлювати свою точку зору, активізація процесу самопізнання.

Зміст заняття:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Гра «Ніхто не знає» - 15 хвилин
3. Малюнок «Карта моєї душі» (часткове обговорення на кожному занятті) - 20 хвилин
4. Колаж «Футболка з написом» (можна зробити паперові заготовлі футболок) - 25 хвилин
5. Вправа «Лист собі улюбленому» - 20 хвилин
6. Вправа «Чого ви хочете досягти?» - 25 хвилин
7. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 6

Ціль заняття - допомога учасникам у розкритті своїх сильних сторін, надання психологічної підтримки за допомогою медитації, актуалізація особистісних ресурсів учасників групи.

Зміст заняття:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Вправу «Скажу відверто...» - 20 хвилин
3. Гра «Перехідний мікрофон» - 20 хвилин
4. Медитація «Сильні сторони» - 15 хвилин
5. Гра «Еміграція» (робота в підгрупах) - 15 хвилин
6. Релаксація «Маяк» - 10 хвилин
7. Проективний малюнок «Я такий, який є, яким хочу бути» - 25 хвилин
8. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 7

Ціль заняття - поглиблення процесів саморозкриття, одержання позитивного зворотного зв'язку для зміцнення самооцінки й актуалізації особистісних ресурсів, пізнання себе за допомогою групи.

Зміст заняття:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Гра «Побажання» - 15 хвилин
3. Інформаційне повідомлення «Зворотний зв'язок» - 10 хвилин
4. Гра-обговорення «Мої перваги» (з використанням малюнка «Мій портрет у променях сонця») - 20 хвилин
5. Гра «Самий-самий» (командна гра з конкурсом «Самих-самих») - 25 хвилин
6. Релаксація «Моя якість» - 5 хвилин
7. Гра «Скульптура» - 15 хвилин
8. Вправа «Поступки» - 15 хвилин
9. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 8

Ціль заняття - активізація процесу рефлексії, подальше саморозкриття, самопізнання, прояснення Я-концепції, розкриття важливих якостей для ефективного міжособистісного спілкування.

Зміст заняття:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Гра «Подарунок» - 15 хвилин
3. Колаж «Футболка з написом» (аналіз із попереднім екземпляром) - 30 хвилин
4. Малюнок «Частини мого «Я»» - 30 хвилин
5. Гра «Асоціація» - 15 хвилин
6. Вправа «Листок за спиною» - 15 хвилин
7. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 9

Ціль заняття - поглиблення процесів саморозкриття, розвиток уміння самоаналізу й подолання бар'єрів, що заважають повноцінному самовираженню; навчання тому, як знаходити почуття, які допоможуть перебороти почуття тривоги й позбутися від нього.

Зміст заняття:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Гра «Якого я кольори?» - 15 хвилин
3. Ігрова вправа «Твій настрій» - 25 хвилин
4. Малюнок «Добре» - 20 хвилин
5. Гра «Аукціон» - 20 хвилин
6. Релаксационна вправа «Нагору по веселці» - 10 хвилин
7. Дискусія «Відро для сміття» - 15 хвилин
8. Домашнє завдання. Закінчити пропозиції:
Найщасливішим я відчуваю себе, коли...
Гірше всього я відчуваю себе, коли...
Ніяк не можу зрозуміти, чому я...

Мое життя було б щасливішим, якби я...

Головне, що я хотів(а) би в собі змінити, це...

9. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 10

Ціль заняття - навчання тому, як знаходити в собі не тільки сильні, але й слабкі сторони; підвищення саморозуміння на основі усвідомлення своїх обмежень: позитивних і негативних якостей, своїх індивідуальних особливостей.

Зміст заняття:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Гра «Комплімент» - 15 хвилин
3. Вправа «Під мікроскопом» - 15 хвилин
4. Робота в мікрогрупах «Приймаю відповідальність на себе» - 25 хвилин
5. Дискусія «Зворотна сторона медалі» - 25 хвилин
6. Розминка «Яким мене бачать навколишні» - 15 хвилин
7. Аутотренінг «Я - центр волі» - 10 хвилин
8. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 11

Ціль заняття - навчання усвідомленню своїх проблем і пошуку їхнього рішення, а також подоланню труднощів, що заважають повноцінному самовираженню.

Зміст заняття:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Ігрова вправа «Питання» - 10 хвилин
3. Мозкова атака «Проблеми» - 25 хвилин
4. Робота в мікрогрупах «Подолання» - 15 хвилин
5. Командна гра «Крокодил» - 10 хвилин
6. Гра «Свій простір» - 15 хвилин
7. Малюнок і розповідь «Переможи свого дракона» - 30 хвилин
8. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 12

Ціль заняття - поглиблення процесу саморозкриття; пошук того, що відрізняє конкретну людину від інших людей; навчання тому, як позитивно знаходити вихід із ситуацій; допомога у визначенні особистісних цінностей.

Зміст заняття:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Гра «Подання імені» - 15 хвилин
3. Медитація й обговорення - 20 хвилин
4. Колаж «Творчі сили» - 35 хвилин
5. Колективна казка - 20 хвилин
6. Релаксаційна вправа «Образ» - 15 хвилин
7. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 13

Ціль заняття - прояснення Я-концепції; розвиток упевненості в собі через любов; закріплення сприятливого ставлення до себе.

Зміст занять:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Гра «Бип» - 15 хвилин
3. Вправу «Не можу полюбити себе» - 25 хвилин
4. Малюнок «Я в променях сонця» - 35 хвилин
5. Аутотренінг «Гімн собі» - 15 хвилин
6. Вправа «Формула любові до себе» - 15 хвилин
7. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 14

Ціль заняття - ознайомити підлітків з поняттям толерантність на основі вироблення «наукового визначення»; стимулювати уяву учасників у пошуках власного розуміння толерантності.

Зміст занять:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Гра «Це я, це все мої друзі» - 10 хвилин
3. Діагностика рівня сформованості толерантності - 20 хвилин
4. Мозкова штурм «Толерантність» - 20 хвилин
5. Інформаційне повідомлення - 20 хвилин
6. Малюнок «Пошук толерантної позиції» - 15 хвилин
7. Ігрова вправа «Ламання стереотипів» - 20 хвилин
8. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 15

Ціль заняття - продовжувати знайомити учасників з поняттям «толерантність» за допомогою експресивної форми; розвивати здібності адекватно й повноцінно пізнавати себе й інших.

Зміст занять:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Гра «Подібності й розходження» - 15 хвилин
3. Гра «Давайте пофантазуємо» - 15 хвилин
4. Малюнок «Емблема толерантності» - 25 хвилин
5. Дискусія «Перед вами дві дороги. Вибирайте...» - 30 хвилин
6. Вправа «Учимося цінувати індивідуальність» - 20 хвилин
7. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 16

Ціль заняття - поглибити поняття терміна «толерантність» за допомогою асоціативного ряду; відпрацювати вміння бачити міжіндивідуальні розходження й показати, що таке толерантне ставлення до розходжень; сформувати уяву про толерантне поводження в умовах конфлікту інтересів.

Зміст занять:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Гра «Крокодили й жаби» - 15 хвилин
3. Вправа «Козуб» - 15 хвилин
4. Командна гра «Японський театр, або театр Кабукі» - 25 хвилин
5. Гра «Перетворення» - 15 хвилин

6. Гра «Кришталеві люди» - 20 хвилин
7. Вправа «Конфлікти» - 15 хвилин
8. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 17

Ціль заняття - навчання тому, як відрізнити в практичних ситуаціях упевнене поведження від невпевненого; подальше відпрацювання прийомів упевненого поведження й сприяння почуттю впевненості в собі.

Зміст занять:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Гра «Відтворення» - 15 хвилин
3. Вправа «Моє поведження» - 25 хвилин
4. Гра «Дзеркало» - 15 хвилин
5. Казка-імпровізація «Місто впевненості» - 20 хвилин
6. Ігрова вправа «Коло впевненості» - 10 хвилин
7. Практична вправа «Я хазяїн» - 20 хвилин
8. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 18

Ціль заняття - допомога в усвідомленні мотивів своїх вчинків, усвідомленні власного впливу на інших людей; усунення емоційних бар'єрів між членами групи.

Зміст занять:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Гра «Світський прийом» - 15 хвилин
3. Інформаційне повідомлення й дискусія «Усвідомлення мотиву» - 25 хвилин
4. Письмова робота «Особливі дарунки» - 15 хвилин
5. Дискусія «Мотив свого власного поведження» - 20 хвилин
6. Гра в парах «Подяка без слів» - 10 хвилин
7. Гра «Чарівний магазин» - 20 хвилин
8. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 19

Ціль заняття - закріплення навичок упевненого поведження завдяки використанню поняття прав; закріплення принципів взаємодії з іншими людьми з урахуванням їх думки.

Зміст занять:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Гра «Атоми» - 15 хвилин
3. Робота в малих групах «Мої права» - 40 хвилин
4. Гра «Індивідуальне сприйняття» - 15 хвилин
5. Малюнок «Упевнена людина» - 20 хвилин
6. Вправа «Хто я» - 15 хвилин
7. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 20

Ціль заняття - знайомство із прийомами спілкування; розширення подань про способи самоаналізу й самокорекції в сфері спілкування; розвиток базових комунікативних умінь.

Зміст занять:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Гра «Зіпсований телефон» (за допомогою жестикуляції) - 10 хвилин
3. Експрес-тест «Який я в спілкуванні» - 15 хвилин
4. Інформаційний блок «Уміння вести розмову - це талант» - 20 хвилин
5. Ігровий комплекс «Спілкування - це...» - 25 хвилин
6. Малюнок «Гість» - 20 хвилин
7. Гра «Знайди свою пару» - 15 хвилин
8. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 21

Ціль заняття - продовження роботи із самоаналізу, удосконаленню вмінь ефективного спілкування, комунікативних навичок.

Зміст занять:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Гра «Твоє майбутнє» - 15 хвилин
3. Ігрова вправа «Розуміння» - 20 хвилин
4. Гра-аналіз «Ми з тобою однієї крові» - 25 хвилин
5. Робота в малих групах «Інтерв'ю» - 25 хвилин
6. Робота в парах «Скульптура» - 20 хвилин
7. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 22

Ціль заняття - знайомство із прийомами ораторського мистецтва; саморозкриття й самовираження особистості за допомогою акторської майстерності.

Зміст занять:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Розминка «Скоромовка» - 15 хвилин
3. Робота в мікрогрупах колаж «Самореклама» - 35 хвилин
4. Ігрова вправа «Музика і я» - 15 хвилин
5. Театр-експромт «Ріпка» - 20 хвилин
6. Гра «Вільний мікрофон» - 20 хвилин
7. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 23

Ціль заняття - усвідомлення своїх комунікативних здатностей; знайомство з невербальними формами спілкування; відпрацювання навичок ефективної взаємодії (установлення контакту і його підтримка, активне слухання, виклад власної думки).

Зміст занять:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Гра «Саймон сказав...» - 15 хвилин
3. Вправа «Хто хоче спілкуватися» - 20 хвилин
4. Вправа-тест «Чи вмю я слухати» - 15 хвилин

5. Вправа «Гарний слухач» - 20 хвилин
6. Дискусія «З якими людьми мені подобатися спілкуватися» - 35 хвилин
7. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 24

Ціль заняття - знайомство зі стилями поведження людини в конфліктній ситуації; навчання навичкам конструктивного вирішення конфліктів.

Зміст занять:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Розігріваюча психотехніка «Зіпсований телефон» - 15 хвилин
3. Вправа «Асоціація» - 10 хвилин
4. Інформаційний блок «Сходи конфлікту» - 25 хвилин
5. Вправа «Малюнок удвох» - 35 хвилин
6. Вправа «Плюс-мінус» - 20 хвилин
7. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 25

Ціль заняття - навчити цінувати й поважати не тільки себе, але й оточуючих людей, довіряти їм; знаходити позитивні сторони особистості.

Зміст занять:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Гра «Приємні слова» - 15 хвилин
3. Малюнок «Значимі люди» - 25 хвилин
4. Гра в парах «Сліпий і поводитир» - 20 хвилин
5. Вправа «Оголошення» - 15 хвилин
6. Ігрова вправа «Ідеал» - 20 хвилин
7. Вправа «Відверто говорячи» - 10 хвилин
8. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 26

Ціль заняття - усвідомлення власного впливу на інших людей і значимості їх у своєму житті; пошук способів розташування людей до себе; зміцнення сприятливого клімату для відносин.

Зміст занять:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Гра «Друкарська машинка» - 20 хвилин
3. Вправа «Тимурівці» - 15 хвилин
4. Етюд «Один для одного» - 15 хвилин
5. Вправа «Доброта» - 20 хвилин
6. Вправа «Посмішка» - 25 хвилин
7. Гра «Компліменти» - 10 хвилин
8. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 27

Ціль заняття - навчання тому, як ставити цілі; відпрацювання навичок подолання перешкод на шляху до досягнення цілей.

Зміст занять:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин

2. Гра «Вогні, що біжать» - 15 хвилин
3. Етюд «По секрету» - 15 хвилин
4. Вправа «Принцип» - 35 хвилин
5. Вправа «Коло субособистостей» - 20 хвилин
6. Вправа «Іменинний пиріг» - 20 хвилин
7. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 28

Ціль заняття - розвиток комунікативної культури, емпатії й рефлексії.

Зміст занять:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Гра «Мій щасливий день» - 15 хвилин
3. Вправа «Так - діалог, ні - діалог» - 25 хвилин
4. Гра «Миюча машина» - 15 хвилин
5. Вправа «Уміння сказати ні» - 35 хвилин
6. Гра «Переповнений тролейбус» - 15 хвилин
7. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 29

Ціль заняття - формування культурних цінностей особистості в спілкуванні.

Зміст занять:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Гра «Двадцять назв снігу» - 15 хвилин
3. Вправа «Моя проблема в спілкуванні» - 25 хвилин
4. Вправа «Сфера моралі» - 15 хвилин
5. Вправа «Я очами групи» - 15 хвилин
6. Колаж «Ситуація» - 35 хвилин
7. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 30

Ціль заняття - організація й підготовка заходу

Зміст занять:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Теоретичний матеріал - 45 хвилин
3. Практична частина «Проект» - 60 хвилин
4. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 31

Ціль заняття - проведення заходу.

Зміст занять:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Реалізація «Проектів» - 95 хвилин
3. Рефлексія - 20 хвилин

ЗАНЯТТЯ 32

Ціль заняття - організація й підготовка семінарів

Зміст занять:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Теоретичний матеріал - 45 хвилин

3. Практична частина «Підготовка семінару» - 60 хвилин
4. Рефлексія - 10 хвилин

ЗАНЯТТЯ 33

Ціль заняття - проведення семінарів

Зміст занять:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Проведення семінару - 95 хвилин
3. Рефлексія - 20 хвилин

ЗАНЯТТЯ 34

Ціль заняття - організація й підготовка зльоту

Зміст занять:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Теоретичний матеріал - 45 хвилин
3. Практична частина «Програма зльоту» - 60 хвилин
4. Рефлексія - 10 хвилин

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1 конкурс «Справа»

Придумати цікаву й корисну для школи справу, яку можна буде реально організувати й провести.

2 конкурс «Агітатор»

Загітувати всіх на участь у придуманій справі.

3 конкурс «Організатор»

Кандидат пропонує всім познайомитися із планом організації придуманої ним справи.

4 конкурс «Люди»

Вибрати собі помічників й обґрунтувати свій вибір.

5 конкурс «Програма»

Кандидат повинен продовжити фразу «Якщо мене виберуть президентом, то я ...» (оцінюється новизна, конструктивність і значимість запропонованої програми).

ЗАНЯТТЯ 35

Ціль заняття - проведення зльоту

Зміст занять:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин
2. Обговорення домашнього завдання - 40 хвилин
3. Проведення зльоту (тренувальна гра) - 60 хвилин
4. Рефлексія - 15 хвилин

ЗАНЯТТЯ 36

Ціль заняття - закріплення подання учасників про свою унікальність, збагачення свідомості позитивними, емоційно пофарбованими образами особистості, актуалізація лідерських якостей.

Зміст заняття:

1. Вітання (на розсуд учасників групи) - 5 хвилин

2. Підведення підсумків тренінгу (тестування по вище використаних методиках) - 50 хвилин
3. Рефлексія - 30 хвилин
4. Колаж «Побажання один одному» - 35 хвилин

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ:

- Вироблення навичок позитивного спілкування
- Зміцнення особистісного «Я»
- Зміцнення довірливих позицій у міжособистісних стосунках
- Усвідомлення особистісних цінностей
- Активізація й зміцнення внутрішньоособистісних ресурсів

ДІЯЛЬНІСТЬ «ШКОЛИ ЕФЕКТИВНИХ ЛІДЕРІВ»

У пілотному проєкті на базі Нижньомлинської ЗОШ Полтавського р-ну

Учасники Школи лідерів учнівського самоврядування презентують свої напрацювання під час тренінгу

Акція «Зробимо чистою нашу планету»

Робота в групах. Вправа «Мої права».

Ділова гра студентів та учасників Школи лідерів учнівського самоврядування.

Учасники Школи лідерів учнівського самоврядування їдуть на зустріч з
військовослужбовцями

Участь учасників Школи лідерів учнівського самоврядування в роботі Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Теорія і практика виховання лідерських якостей особистості». 2009 рік

Участь учасників Школи лідерів учнівського самоврядування в роботі Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Теорія і практика виховання лідерських якостей особистості у системі студентських самоврядних організацій». 2010 рік